

PROBLEMS OF NATIONAL PUBLIC AND PRIVATE LAW

Станіслав Кравченко

Голова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, Україна

СЛІДЧИЙ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, СКЛАД ЯКОГО ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 372 КК УКРАЇНИ

Stanislav Kravchenko

President of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court, Ukraine

AN INVESTIGATOR OF CORRECTIONAL SERVICE OF UKRAINE AS A SUBJECT OF CRIME WHICH COMPONENTS ARE PROVIDED FOR BY ARTICLE 372 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

The article analyzes a legal status of an investigator of the State Correctional Service of Ukraine as a subject of a crime which components are provided for by article 372 of the Criminal Code of Ukraine. In this case, the question of a general subject of a crime and peculiarities which characterize a special subject of a crime are researched. The normative legal acts of Ukraine, which regulate a legal status of an investigator in a criminal proceeding, are also researched.

Besides, an institution of investigative jurisdiction (competence) in the criminal process has been analyzed. Because this institution combines realization of norms of material (criminal) law and procedural law. In particular, it determines an agency of pre-trial investigation authorized to investigate a criminal offense. It is stated that introduction of an institution of investigators of the State Correctional Service of Ukraine is debatable and does not conform to neither the Concept of the Criminal Justice Reform of Ukraine nor the undertaken international obligations of Ukraine in the sphere of penitentiary reform.

Keywords: crimes against justice, special subject of crime, investigator, bringing of the known to be innocent to criminal responsibility.

Вступ. Відповідно до ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним її обов'язком¹. У кримінальному судочинстві виконання завдань кримінального провадження, встановлених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України² (далі – КПК), у тому числі й обов'язок дотримання та захисту прав особи, покладено на орган досудового слідства, прокурора та суд. Разом із тим за порушення службовими особами цих органів всупереч вимогам закону обов'язків при виконанні покладених на них функцій законодавець встановлює відповідальність, у тому числі й кримінальну.

¹ Конституція України 1996 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>>.

² Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2018, лютого, 23).

У ст. 372 Кримінального кодексу України¹ (далі – КК) за порушення конституційного принципу презумпції невинуватості передбачено кримінальну відповідальність за притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності.

Незважаючи на значний внесок науковців у доктрину кримінального права України щодо характеристики слідчого як суб'єкта злочину, передбаченого ст. 372 КК, деякі проблемні питання в умовах реформування кримінальної юстиції в Україні залишаються недослідженими. Так, у зв'язку з прийняттям Закону України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII «Про Вищу раду правосуддя»² до законодавства внесено ряд змін та доповнень, однією з яких є викладення в новій редакції ст. 216 КПК щодо підслідності розслідування кримінальних правопорушень органами досудового розслідування. Згідно зі змінами правом здійснювати досудове розслідування, а отже повноваженнями притягувати особу до кримінальної відповідальності, наділено слідчих органів Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВСУ), що є новелою національного кримінального процесуального законодавства. З огляду на зазначене є необхідність у подальшому науковому дослідженні цього питання, що свідчить про актуальність теми дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає в характеристиці слідчих органів Державної кримінально-виконавчої служби України як суб'єкта злочину, передбаченого ст. 372 КК, а також у підготовці на основі цього рекомендацій щодо вдосконалення законодавства.

Результати дослідження. Закон України про кримінальну відповідальність встановлює в описовій диспозиції ч. 1 ст. 372 КК, що кримінально караним є притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою. Тобто вказано на всі необхідні об'єктивні та суб'єктивні ознаки цього складу злочину. У тому числі, безпосередньо в диспозиції ч. 1 ст. 372 КК законодавець називає суб'єкта цього злочину, ним є слідчий, прокурор чи інша особа, яку уповноважено законом на притягнення до кримінальної відповідальності.

Питання суб'єкта злочину в доктрині кримінального права досліджували Я. М. Браїнін, В. М. Кудрявцев, В. В. Кузнецов, А. А. Піонтковський, О. Я. Светлов, А. Н. Траїнін та інші вчені. У теорії кримінального права України суб'єкт злочину визначається як окрема складова частина складу злочину. При цьому необхідно зазначити, що на відміну від усіх інших складових частин складу злочину суб'єкт злочину регламентовано в розділі IV «Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)» Загальної частини КК, в якому законодавець дає характеристику його елементів. Зокрема, у ч. 1 ст. 18 КК розкрито зміст поняття «суб'єкт злочину»: суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Такого суб'єкта злочину прийнято називати загальним суб'єктом злочину. Крім обов'язкових ознак, які притаманні будь-якому суб'єкту злочину, істотне значення для вирішення питання про можливість притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 372 КК, мають додаткові ознаки, що характеризують спеціального суб'єкта злочину.

Проаналізуємо особливості, якими характеризується спеціальний суб'єкт у кримінальному праві. Адже як вже зазначалося, крім загального суб'єкта злочину, виділяють ще й спеціального, визначення якому законодавець дає в ч. 2 ст. 18 КК: спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа. Тобто спеціальний суб'єкт злочину – це особа, яку, крім загальних, наділено ще й додатковими ознаками суб'єкта злочину (які ще називають спеціальними), що встановлюють обмежене коло осіб, які можуть нести відповідальність за цією статтею (частиною статті). У багатьох статтях КК спеціальні ознаки прямо не названі, проте можуть бути встановлені на основі аналізу самого змісту статті. Також у деяких статтях Особливої частини КК може бути передбачено кілька спеціальних ознак одночасно. Необхідно зауважити, якщо в статті зазначено про спеціального суб'єкта, то це означає, що такий злочин не може бути вчинено особами, яких не наділено (не володіють) додатковими (спеціальними) ознаками.

¹ *Кримінальний кодекс України 2001* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> (2018, лютого, 23).

² *Закон про Вищу раду правосуддя 2016* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon.rada.gov.ua/go/1798-19>> (2018, лютий, 23).

Додаткові ознаки суб'єкта злочину мають специфічне значення, яке полягає в тому, що вони можуть бути: конститутивною ознакою основного складу злочину; конститутивною ознакою спеціального складу злочину (привілейованого чи кваліфікованого); обставиною, що пом'якшує або обтяжує відповідальність. Крім того, ознаки спеціального суб'єкта злочину враховуються при вирішенні питання про кримінальну відповідальність, а також при кримінально-правовій кваліфікації. Оскільки відсутність в особі додаткових ознак, передбачених статтею Особливої частини КК, може вказувати на те, що особа взагалі не є суб'єктом злочину (не підлягає кримінальній відповідальності) або що її дії необхідно кваліфікувати за іншою статтею КК. Водночас такі особи можуть бути співучасниками злочину зі спеціальним суб'єктом (організаторами, підбурювачами, пособниками, але не співвиконавцями), і їх дії слід кваліфікувати за відповідною частиною ст. 27 КК та частиною статті Особливої частини КК, яка встановлює відповідальність спеціального суб'єкта злочину.

Додаткові ознаки, які характеризують спеціального суб'єкта злочину, можуть бути зазначені в диспозиції статті Особливої частини КК (частині статті чи примітці до статті) або впливати з її змісту. При цьому зміст таких додаткових ознак може бути вказаний як у нормах Загальної частини КК, так і в спеціальних нормах Особливої частини КК. Для з'ясування деяких спеціальних ознак суб'єкта може виникати необхідність звернутися й до змісту інших нормативно-правових актів. Зокрема, для встановлення правового статусу слідчого – до положень процесуального законодавства. Згідно з п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК слідчий – службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань (далі – ДБР), органу ДКВСУ, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Певну увагу питанню спеціального суб'єкта злочину приділили П. П. Андрушко, В. І. Борисов, Л. П. Брич, К. П. Задоя, В. О. Навроцький, В. І. Тютюгін та інші. Аналізуючи положення розділу XVIII Особливої частини КК, В. І. Тютюгін обґрунтовано зазначає, що суб'єкт злочинів проти правосуддя у переважній більшості спеціальний¹. При цьому автор наголошує, що злочини проти правосуддя, суб'єктами яких є відповідні службові особи публічного права, належать до так званих спеціальних видів службових злочинів, об'єктом яких, на думку автора, є перш за все нормальна діяльність щодо здійснення правосуддя. Тому кваліфікація таких злочинів ще й за статтями КК, які передбачають відповідальність за так звані загальні види службових злочинів (статті 364, 365, 366, 367 КК), можлива, як правило, лише за наявності так званої реальної сукупності загальних і спеціальних видів таких злочинів². Аналізуючи положення ст. 372 КК, автор лише вказує, що суб'єкт цього злочину спеціальний: слідчий (п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК), прокурор (п. 15 ч. 1 ст. 3 КПК) або інша уповноважена на те законом (статті 276-278 КПК) особа³, однак не конкретизує, яких осіб кримінальним процесуальним законом наділено правом повідомляти про підозру.

В. В. Кузнецов і М. В. Сийплові, виходячи зі змісту положень ст. 372 КК, зазначають, що суб'єктом цього злочину є слідчий, прокурор чи інша, уповноважена на притягнення до кримінальної відповідальності, особа.⁴ Водночас вчені вказують, що відповідно до ст. 131 КПК винести постанову про притягнення особи як обвинуваченого може тільки слідчий, а тому констатують, що наявна колізія між положеннями КК та КПК⁵. Вчені вважають, що суб'єктом притягнення як обвинуваченого завідомо невинуватої особи може бути слідчий – службова особа,

¹ Тацій, В.Я., Борисов, В.І., Тютюгін, В.І. (ред.). (2015). *Кримінальне право України: Особлива частина*. Харків, 569.

² Тацій, В.Я., Борисов, В.І., Тютюгін, В.І. (ред.). (2015). *Кримінальне право України: Особлива частина*. Харків, 570.

³ Тацій, В.Я., Борисов, В.І., Тютюгін, В.І. (ред.). (2015). *Кримінальне право України: Особлива частина*. Харків, 574.

⁴ Кузнецов, В.В., Сийплові, М.В. (2011). *Кримінальна відповідальність за притягнення як обвинуваченого завідомо невинної особи*. Ужгород, 125.

⁵ Кузнецов, В.В., Сийплові, М.В. (2011). *Кримінальна відповідальність за притягнення як обвинуваченого завідомо невинної особи*. Ужгород, 125.

якій законом надано право притягнення особи до відповідальності як обвинуваченого за кримінальною справою, а прокурор може бути суб'єктом притягнення як обвинуваченого завідомо невинуватої особи, знаходячись у процесуальному статусі саме слідчого¹. Зауважимо, що таку позицію вчені висловлювали в період дії КПК 1960 року.

П. П. Андрушко вважає, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 372 КК, з урахуванням положень КПК 2012 року може бути лише прокурор або слідчий, який склав письмове повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення певною особою, погодив його із прокурором – процесуальним керівником досудовим розслідуванням і вручив його такій особі². Такий підхід підтримує М. І. Хавронюк, який наголошує, що суб'єктом злочину, склад якого передбачений ст. 372 КК, може бути тільки слідчий чи прокурор, оскільки згідно з чинним законодавством, жодна інша службова особа не уповноважена притягувати інших осіб до кримінальної відповідальності. Тому у ч. 1 ст. 372 слова «іншою уповноваженою на те законом особою» є зайвими³.

Пунктом 14 ч. 1 ст. 3 КПК встановлено, що притягнення до кримінальної відповідальності – це стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Порядок оголошення повідомлення про підозру регламентовано главою 22 КПК, зокрема ст. 276 КПК визначено випадки повідомлення про підозру. Зазначимо, що повідомлення про підозру здійснюється лише з початком досудового розслідування, а саме після внесення слідчим або прокурором відомостей про вчинення кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Вимоги до змісту письмового повідомлення про підозру встановлено ст. 277 КПК. При цьому згідно з ч. 1 цієї статті письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням із прокурором. Також відповідно до ч. 1 ст. 278 КПК письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень. Крім того, ч. 4 ст. 22 КПК регламентовано, що повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення здійснюється прокурором, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – може здійснюватися слідчим за погодженням із прокурором.

Аналіз положень ч. 4 ст. 22 та ч. 1 ст. 278 КПК свідчить, що слідчий та прокурор є службовими особами, які відповідно до закону мають право притягувати особу до кримінальної відповідальності.

Згідно зі ст. 38 КПК органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: 1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів ДБР; ґ) органів ДКВСУ; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю НАБУ. Так, ч. 2 цієї статті передбачено, що досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою. Крім того, слід зазначити, що відповідно до положень ч. 3 ст. 38 КПК при досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів ДКВСУ.

Також необхідно зауважити, що законодавець наділив керівника органу досудового розслідування правом здійснювати повне досудове розслідування. Згідно з п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК керівником органу досудового розслідування є начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу ДБР, органу ДКВСУ, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ та його заступники, які діють у межах своїх

¹ Кузнецов, В.В., Сийпюкі, М.В. (2011). *Кримінальна відповідальність за притягнення як обвинуваченого завідомо невинної особи*. Ужгород, 128.

² Андрушко, П.П. (2015). Особливості кримінально-правової кваліфікації притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності: теоретичні орієнтири та правозастосовна практика. *Юридична Україна*, 10-12, Київ, 182-183.

³ Мельник, М.І., Хавронюк, М.І. (ред.). (2012). *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України*, 1096.

повноважень. Так, п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК регламентовано, що керівник органу досудового розслідування уповноважений здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого.

У ч. 2 ст. 40 КПК наведено перелік повноважень слідчого органу досудового розслідування, у тому числі в п. 6 передбачено його право повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру. Так, при погодженні слідчий та прокурор вирішують питання, хто саме буде вручати повідомлення про підозру. Отже, системний аналіз положень КПК свідчить, що керівник органу досудового розслідування має право здійснювати досудове розслідування, при цьому він користується повноваженнями слідчого, а отже наділений повноваженнями повідомляти особі про підозру.

Інститут підслідності у кримінальному процесі має важливе значення, оскільки поєднує реалізацію норм матеріального (кримінального) права і процесуального права, зокрема, визначає орган досудового розслідування, уповноважений розслідувати кримінальне правопорушення, наділений при цьому необхідними повноваженнями для успішного вирішення завдань кримінального провадження. У теорії кримінального процесу виділяють п'ять видів підслідності: предметну, альтернативну, персональну, територіальну та за зв'язком справ. У чинному кримінальному процесуальному законодавстві відсутня альтернативна підслідність, згідно з якою досудове розслідування проводиться тим органом досудового розслідування, який виявив кримінальне правопорушення. Водночас інші чотири види підслідності кримінальних правопорушень відображено законодавцем у ст. 216 КПК, яка визначає підслідність кримінальних правопорушень за органами, уповноваженими на розслідування цих кримінальних правопорушень. В Україні досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, здійснюють: слідчі органів Національної поліції; слідчі органів безпеки; слідчі органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; слідчі органів ДБР; детективи НАБУ та слідчі органів ДКВСУ.

Щодо територіальної підслідності зауважимо, що такий її вид визначає, слідчий якого адміністративного району (області) повинен провести досудове розслідування. Згідно з положеннями ч. 1 ст. 218 КПК досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення.

Відповідно до положень КПК повноваженнями з розслідування кримінальних правопорушень наділено різні державні органи, зокрема, Національну поліцію, СБУ, ДБР, НАБУ. Як уже зазначалося, згідно зі змінами, внесеними в КПК Законом України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII «Про Вищу раду правосуддя», а саме доповненням ст. 216 КПК пунктом 6, слідчі органів ДКВСУ здійснюють досудове розслідування злочинів, вчинених на території або в приміщеннях ДКВСУ. При цьому законодавець у ч. 6 ст. 216 КПК використав нетиповий підхід і вийшов за межі класичних видів підслідності в кримінальному процесі – визначив підслідність всіх злочинів, які вчинено на території або в приміщеннях ДКВСУ, та наділив слідчих цього органу (ДКВСУ) повноваженнями здійснювати досудове розслідування злочинів, і таке право вони отримали з 5 січня 2017 року. Тобто підслідність прив'язано лише до територіальності, однак спеціального суб'єкта не вказано. Водночас згідно з ч. 5 ст. 216 КПК встановлено, що детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх компетенції, у тому числі вчинені особою вищого начальницького складу ДКВСУ (абз. 7 п. 1 ч. 5 ст. 216 КПК).

Отже, наявні прогалини в регламентації розмежування підслідності в кримінальному провадженні проявляються в законодавчому закріпленні цього інституту, що може зашкодити розслідуванню злочинів та виконанню завдань кримінального провадження. Зокрема, постає питання чи мають повноваження ДБР та НАБУ здійснювати досудове розслідування злочинів, які віднесені до їх компетенції, вчинених не лише особами, які перебувають на території ДКВСУ, а й службовими особами ДКВСУ. Крім того, порушено принцип незалежності слідчого, оскільки досудове розслідування злочинів, які вчинено працівниками ДКВСУ, здійснюватиметься їхніми колегами, що свідчить про конфлікт інтересів.

Міністерство юстиції України, яке відповідно до зазначеного Закону № 2713-IV здійснює контроль за діяльністю ДКВСУ, у своїх заявах, які розміщено на офіційному сайті відомства, зазначало, що Закон України «Про Вищу раду правосуддя» був покликаний «розв'язати одвічні

проблеми пенітенціарної системи»¹. При цьому Міністерство юстиції України обґрунтовувало потребу в створенні слідчих підрозділів ДКВСУ, посилаючись на те, що реальна кількість випадків катувань в установах відбування покарань продовжує залишатися невідомою. Водночас незрозуміло, чому саме цей Закон України «Про Вищу раду правосуддя» врегульовує питання про підслідність кримінальних проваджень? Крім того, впродовж останніх років Рада Європи підтримувала створення в Україні пенітенціарних інспекцій, а не утворення слідчих підрозділів, про що зазначено у Концепції реформування кримінальної юстиції України. Зауважимо, що жодних міжнародних стандартів чи досвіду на обґрунтування такої законодавчої новели в пояснювальній записці до проекту цього Закону його авторами наведено не було.

У п. 4 розділу II Концепції реформування кримінальної юстиції України, яку було затверджено Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, зазначено, що в результаті реформування системи органів кримінальної юстиції досудове слідство має бути покладено на: 1) національну поліцію; 2) фінансову поліцію; 3) військову поліцію; 4) слідчий підрозділ Служби безпеки України; 5) спеціально утворений орган досудового розслідування корупційних правопорушень (антикорупційний орган). У Концепції також вказано, що компетенцію органів, що здійснюють досудове слідство, має бути розмежовано законом з урахуванням предметної, персональної, територіальної та за зв'язком справ підслідності. Дізнання у справах про кримінальні проступки має бути віднесено до компетенції органів відповідно до мети, цілей та завдань кримінального переслідування в цій категорії справ².

Крім того, Указом Президента України від 08 листопада 2012 року № 631/2012 схвалено Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. Метою цієї Концепції є визначення пріоритетів та шляхів реформування ДКВСУ, діяльність якої має ґрунтуватися на принципах законності, гуманізму, дотримання прав людини і громадянина, міжнародних стандартах поведінки із засудженими та особами, узятими під варту. Також були встановлені строки реалізації Концепції, зокрема визначено, що заходи стосовно реформування ДКВСУ передбачається здійснити протягом 2012–2017 років. Зазначалось, що реалізація Концепції має забезпечити: 1) приведення умов тримання засуджених у відповідність до європейських стандартів та запровадження процедури досудової пробації; 2) створення системи надання засудженим медичної допомоги належної якості; механізму соціальної реабілітації засуджених та повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві; умов для залучення засуджених до праці та відшкодування ними збитків, завданих злочином, і виконання інших майнових зобов'язань; служби пробації; 3) формування кадрової політики відповідно до Європейських пенітенціарних правил. Зазначені Європейські пенітенціарні правила містять імперативну рекомендацію щодо підпорядкування пенітенціарних установ. Згідно з п. 71 вказаних Правил за пенітенціарні установи повинні відповідати органи державної влади, не підпорядковані військовому відомству, поліції або карному розшуку.

Тобто ні Міністерство оборони України, ні Міністерство внутрішніх справ України чи Національна поліція України, ні Служба безпеки України або інші структури в цих відомствах не можуть мати в підпорядкуванні пенітенціарні установи. Оскільки для органу державної влади, відповідального за пенітенціарну систему, неприпустимо мати в безпосередньому підпорядкуванні вузькопрофільні підрозділи, у тому числі слідчі підрозділи, які наділено правом проведення досудового розслідування.

Наказом Міністра юстиції України від 8 лютого 2017 року № 313/5 затверджено Інструкцію з організації діяльності слідчих підрозділів органу Державної кримінально-виконавчої служби України, а Наказом № 2166/5 від 4 липня 2017 року – Положення про органи досудового розслідування Державної кримінально-виконавчої служби України, в якому зазначено, що органи досудового розслідування ДКВСУ є структурними підрозділами Міністерства юстиції України та його міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції, які згідно з КПК забезпечують досудове розслідування кримінальних

¹ Надання органам кримінально-виконавчої служби слідчих функцій забезпечить оперативне реагування на кримінальні правопорушення та слугуватиме їх профілактиці. *Офіційний сайт Міністерства юстиції України*. <<http://old.minjust.gov.ua/news/49180>>. (2018, лютий, 23).

² *Концепції реформування кримінальної юстиції України* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>> (2018, лютого, 23).

правопорушень, віднесених до їх підслідності. Зауважимо, що Закон України від 23 червня 2005 року № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», який визначає правові основи організації та діяльності ДКВСУ, її завдання та повноваження, не передбачає її повноважень щодо проведення досудового розслідування. На сьогодні в структурі Міністерства юстиції України утворено Департамент Державної кримінально-виконавчої служби України.

Зазначимо, що більшість науковців і правозахисників переконані в неприпустимості створення інституту слідчих Міністерства юстиції України, з чим слід погодитися. Зокрема, Голова Консультативної місії Європейського Союзу в Україні звернувся до Міністра юстиції України та Голови Верховної Ради України зі зверненням, в якому Консультаційна місія ЄС рекомендувала Україні, що поправки, які створюють слідчих ДКВСУ, були виключені з законодавства як такі, що суперечать стандартам Ради Європи.

Крім того, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини В. В. Лутковська 10 березня 2017 року звернулася до Конституційного суду України з поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини шостої статті 216 КПК. Конституційний Суд України відкрив провадження, і справа наразі перебуває в процесі розгляду. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини вважає, що скасування слідчих повноважень ДКВСУ є необхідним і що визначення виняткової підслідності ДКВСУ щодо всіх злочинів, вчинених на її території або в її приміщеннях, створює невизначеність щодо розмежування підслідності ДКВСУ та інших суб'єктів досудового розслідування. Необхідно зазначити, що у Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 5720 про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України, який передбачає позбавлення ДКВСУ повноважень проводити досудове розслідування.

Вважаємо, що часткове виправлення ситуації можливе шляхом внесення змін до положень ч. 6 ст. 216 КПК, зокрема, викладення її в такій редакції: «Слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють досудове розслідування злочинів, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України, крім випадків, коли здійснення досудового розслідування безпосередньо віднесено до повноважень державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України».

З урахуванням зазначеного слідчий органу ДКВСУ, будучи службовою особою, є суб'єктом злочину, склад якого передбачений ст. 372 КК України, вчиненого при здійсненні досудового розслідування злочинів, які вчинені лише на території або в приміщеннях ДКВСУ, оскільки лише його наділено законом правом на притягнення особи до кримінальної відповідальності, а отже правом повідомляти особі про підозру. Водночас можемо констатувати, що введення інституту слідчих органів ДКВСУ є дискусійним і таким, що не відповідає ні Концепції реформування кримінальної юстиції України, ні взятим Україною на себе міжнародним зобов'язанням у сфері реформування пенітенціарної системи.

References:

1. *Konstytutsiia Ukrainy 1996* [The Constitution of Ukraine 1996] (The Verkhovna Rada of Ukraine). *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua>> [in Ukrainian].
2. *Kryminalnyj procesualnyj kodeks Ukrayiny 2012* [The Criminal Procedural Code of Ukraine] (The Verkhovna Rada of Ukraine). *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua>> [in Ukrainian].
3. *Kryminalnyj kodeks Ukrayiny 2001* [The Criminal Code of Ukraine] (The Verkhovna Rada of Ukraine). *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua>> [in Ukrainian].
4. *Zakon pro Vysshchu radu pravosuddia 2016* [The Law on “The High Council of Justice”] (The Verkhovna Rada of Ukraine). *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua>> [in Ukrainian].
5. Тациј, В.Я., Борисов, В.І., Тютюгин, В.І. (ред.). (2015). *Kryminalne pravo Ukrayiny Osoblyva chastyna* [Criminal Law of Ukraine Special part]. Kharkiv. [in Ukrainian].
6. Kuznecov, V.V., Syjploki, M.V. (2011). *Kryminalna vidpovidalnist za prytyagnennya yak obvynuvachenogo zavidomo nevyynnoi osoby* [Criminal liability for bringing of known to be innocent as accused person]. Uzhhorod. [in Ukrainian].
7. Andrushko, P.P. (2015). *Osoblyvosti kryminalno-pravovoyi kvalifikaciyi prytyagnennya zavidomo nevyynnego do kryminalnoyi vidpovidalnosti: teoretychni oriyentyry ta pravozastosovna praktyka* [Features of criminal legal

- qualification of liability of obviously innocent: theoretical orientations and law enforcement practice]. *Yurydychna Ukrayina* [The Legal Ukraine], no. 10-12, 176-241. [in Ukrainian].
8. Melnyk, M.I., Havronyuk, M.I. (2012). *Naukovo-praktychnyj komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrayiny* [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv. [in Ukrainian].
 9. Nadannya organam kryminalno-vykonavchoyi sluzhby slidchyh funkcij zabezpechyt operatyvne reaguvannya na kryminalni pravoporushennya ta sluguvatyme yih profilaktyci [Granting the agencies of correctional service with investigative functions will provide operational reaction on criminal offences and will serve for their prevention] (The Ministry of Justice of Ukraine). *Oficijnyj sayt Ministerstva yustyciyi Ukrayiny* [The official site of the Ministry of Justice of Ukraine]. <<http://old.minjust.gov.ua/news/49180>> [in Ukrainian].
 10. Koncepciyi reformuvannya kryminalnoyi yustyciyi Ukrayiny [Concepts for criminal justice reform of Ukraine] (The Verkhovna Rada of Ukraine). *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon2.rada.gov.ua>> [in Ukrainian].